

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה

פְּרִשְׁת הַקֵּת

ג' תמוז תשפ"ב

הפטרה: ויפתח הגלעדי

יציאת השבת ר"ת 21:18

ברכת הלבנה החל מיום רביעי

גיליון 774

יציאת השבת:

20:35

ירושלים: 20:31

כניסת השבת:

19:22

ירושלים: 19:14

קיום המצוות בשמחה

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

הפרשה פותחת בחוקת התורה, מצות פרה אדומה שאין בה טעם, לעומת המשפטים שהם המצוות שטעמן ידוע. בתלמוד מובא: "בעו מיניה מרב עולא: עד היכן כיבוד אב ואם? אמר להם: צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד באשקלון ודמא בן נתינה שמו, פעם אחת בקשו חכמים פרקמטיא בשישים ריבוא שכר, והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו, ולא ציערו. לשנה האחרת נתן הקב"ה שכרו, שנולדה לו פרה אדומה בעדרו. נכנסו חכמי ישראל אצלו, אמר להם: יודע אני בכך, שאם אני מבקש מכם כל ממון שבעולם אתם נותנין לי, אלא אין אני מבקש מכם אלא אותו ממון שהפסדתי בשביל כבוד אבא. ואמר רבי חנינא: ומה מי שאינו מצווה ועושה - כך, מצווה ועושה על אחת כמה וכמה". מכל מקום נמצאו למידים קיום מצוות כיבוד אב ואם מוגו! ויש בזה קטרוג על עם ישראל, אם גוי מקיים כך את המצווה הרי שיהודי ודאי מחויב בזה.

ואולם המעיין ימצא שהמעשה הראשון הוא בכיבוד אב, שלא ציערו והעירו משנתו, ומצווה זו ללא ספק קיימה דמא בן נתינה מפני ההיגיון שבה והכרת הטוב כלפי אביו. ואולם כשהקב"ה נתן לו את שכרו, זיכה לו שנולדה לו פרה אדומה בעדרו. הרי שבעבור מצוות כיבוד אב ואם שהיא מהמשפטים ושיש בה היגיון גמל לו הבורא במצווה בלי טעם הנקראת חוקה.

בעוד דמא בן נתינה זוכר את המעשה אשר עשה בכיבוד אביו ודורש את תמורתו וכלשונו: "אין אני מבקש מכם אלא אותו ממון שהפסדתי בשביל כבוד אבא", הרי שחכמי ישראל מוכנים לשלם כל ממון שבעולם בעבור מצווה שהיא חוקה בלי טעם! זו גדולתם של עם ישראל מול טוב שבגויים. עוד למדנו משני המעשים הללו הבאים כאחד: שגם במצוות שיש בהן טעם יש לקיימם כגזירת הכתוב, כאילו היו חוקה, וכן מצוות שהן בבחינת חוקה תן בהם טעם ושמח בקיומן כאילו היו מהמשפטים.

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנוקמים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שורץ. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריה מספר חשבון: 123459

בארה של מרים – באר האמונה

בפרשה מופיע כי מרים מתה לפני הכניסה לארץ ישראל ובסמוך מסופר כי לא היה מים לעדה. מסמיכות זו למדו חז"ל שהמים שהיו לעם ישראל במשך ארבעים שנה היו בזכות מרים הנביאה. אהות משה רבנו.

ידוע כי באר המים אשר ליוותה את אבותינו ארבעים שנה במדבר היתה בזכות מרים, ולכן זכתה לשם בארה של מרים. מניין אנו יודעים זאת? ומתי הופיעה באר זו לראשונה? בזכות מה? ומדוע דווקא מרים זכתה לבאר? המקור הראשון ממנו אנו למדים זאת מופיע בפרשת חוקת (במדבר כ, א-ב): "ויבואו בני ישראל כל העדה מדבר צין בחדש הראשון וישב העם בקדש ותמות שם מרים ותקבר שם. ולא היה מים לעדה ויקהלו על משה ועל אהרן". על סמיכות העניינים אומר רש"י: "ולא היה מים לעדה - מכאן שכל מ' שנה היה להם הבאר בזכות מרים".

ורבנו בחיי פירש שם: "ולא היה מים לעדה - כשמתה מרים נסתלק הבאר כי היה הבאר בזכות מרים שהיה לה זכות המים ממושה, שנאמר (שמות ב): 'ותתצב אהותו מרחוק'. ומה שנסתלק עתה במיתתה ראייה שבזכותה היה עמהם, ומכאן שכל ארבעים שנה היה להם הבאר".

לכאורה, על תחילתה של באר המים לא מסופר דבר. ואולם כאשר נעיין בפרשת בשלח נוכל למצוא רמז לדבר:

"ותיקח מרים הנביאה אהות אהרן את התוף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתופים ובמחולות: ותען להם מרים שירו לה' כי גאו גאה סוס ורוכבו רמה בים: ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים: ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם על כן קרא שמה מרה: וילוו העם על משה לאמור מה נשתה: ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים שם לו חק ומשפט ושם נסהו: ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' א-להיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצוותיו ושמרת כל חוקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך".

בספר התורה לא כתובים ניקוד וטעמים, אלו ניתנו ע"י חכמי המסורה וגם הם פירשו לתורה הכתובה. פעמים שבאותיות התורה ישנם רמזים מופלאים, וכך ניתן להסביר גם בענייננו. אותיות מרה ומרים חוזרות ונשנות בפרשת בשלח מספר פעמים. יש בהם את שם מרים הנביאה ויש בהם את המרירות של עם ישראל ויש בהם את מקום קבלת ההלכות, מרירות עם ישראל הכריחה את החלת המרות של ה' על עם ישראל, כל אלו קשורים זה בזה.

עם ישראל יוצא ממצרים. האם הם אינם לוקחים עמהם מים? והרי לחם מצות לקחו בכליהם ולא סמכו על הנס? אלא ודאי שלקחו עימם מים אך אלו תמו. וכן מפורש במכילתא: "וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים. מים שנטלו ישראל בין הגזרים (של ים סוף) שלמו (נגמרו) מהן באותה שעה. מה תלמוד לומר ולא מצאו מים? שאף בכליהם לא מצאו מים". דוקא מרים שהמתנה למשה באמונתה, כאשר היה בתיבה במי היאור וזכה כי המים שישתו עם ישראל במשך ארבעים שנה במדבר יהיו בזכותה.

בארה של מרים לאורך הדורות

במשנה באבות מובא כי בארה של מרים נבראה עוד מששת ימי בראשית, כאמור: "עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, ואלו הן: פי הארץ, ופי הבאר, ופי האתון, והקשת, והמן, והמטה, והשמיר, והכתב, והמכתב, והלוחות". (אבות פרק ה, משנה ו).

ופירש רבי עובדיה מברטנורא: "ופי הבאר - בארה של מרים שהייתה הולכת עם ישראל במדבר בכל המסעות. ויש אומרים, שפתחה פיה ואמרה שירה, שנאמר (במדבר כ"א) עלי באר - ענו לה".

ובתלמוד (מסכת תענית ט, א):

רבי יוסי ברבי יהודה אומר: שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל, אלו הן: משה ואהרן ומרים; ושלוש מתנות טובות ניתנו על ידם, ואלו הן: באר וענן ומן. באר - בזכות מרים, עמוד ענן - בזכות אהרן, מן - בזכות משה; מתה מרים - נסתלק הבאר, שנאמר "ותמת שם מרים", וכתוב בתריה "ולא היה מים לעדה", וחזרה בזכות שניהן.

הרב אליהו כי טוב מתאר את הבאר על פי חז"ל בספר התודעה: "והיאך הייתה הבאר עשויה? דומה לסלע; מלא כברה מפכפכת ועולה כמפי הפך הזה. עולה עמהם להרים ויורדת עמהם לגאיות. מקום שישראל שורין - היא שורה כנגדם, במקום גבוה (בחצר אהל מועד), כנגד פתחו של אהל מועד. נשיאי ישראל באים וסובבים אותה במקלותיהם ואומרים עליה את השירה 'עלי באר ענו לה - עלי באר!' והמים מבעבעים ועולים כעמוד למעלה, וכל אחד ואחד (מן הנשיאים) מושך (את המים) במקלו, איש לשבטו ואיש למשפחתו. ואשה שהייתה צריכה לילך אצל חברתה מדגל לדגל, הייתה הולכת בספינה; - והמים היו יוצאים חוץ למחנה ומקיפים פיסא (רצועת קרקע) גדולה, ומגדלים מיני דשאים ואילנות שאין להם סוף".

במדרש תנחומא על פרשת חוקת, מובא על סגולותיה של הבאר:

"מעשה באדם אחד שהיה מוכה שחין, הלכה אשתו במוצ"ש לשאוב מים, ונתעכבה שעה אחת או שתי שעות. נעשה לה נס ונודמן לה מי בארה של מרים ומילאה כדה מאותן המים. כיוון שבאת אצל בעלה כעס עליה - אמר לה: היכן היית? והיא מרוב כעסה נפל כדה משכמה ונשבר. ונפלו טיפין על בשרו. בכל מקום שנגע בו מאותן הטיפין נתרפא. ועל דבר זה אמרו חכמים לא עלתה בידו של רגון אלא רגונותו, לפיכך צריך אדם שינהג עם אשתו בנחת רוח".

ממדרש זה למד הרמ"א, (על השולחן ערוך אור חיים סימן רצט, סעיף י), שנוהגים לשאוב מים במוצאי שבת כי בארה של מרים סובבת על כל הבארות ומי שיפגע בו וישתה ממנה יתרפא מכל תחלואיו.

רבי חיים ויטאל, תלמידו של האר"י הקדוש, תלה את כח זכרוננו וגם את האפשרות לקלוט דברים עמוקים בתורת רבו, בכך שרבו האר"י נתן לו לשתות ממי בארה של מרים. הוא אף מתאר את מקומה (בשער הגלגולים): "בלכתך דרך ים טבריה אל חמי טבריה, באמצע הדרך מוש, במקום שיש דקלים רבים בשפת הים ההוא, מכוון כנגד מגדל אחד אשר בראש ההר, שם הוא בארה של מרים":

מהלכות ההבדלה

- א. מצוות עשה מן התורה לקדש את השבת בדברים בכניסתו וביציאתו: בכניסתו - בקידוש וביציאתו - בהבדלה, גם בתפילה וגם על הכוס.
- ב. אסור לעשות שום מלאכה עד שיבדיל. ואם הבדיל בתפילה מותר אע"פ שעדיין לא הבדיל על הכוס. ואם צריך לעשות מלאכה קודם שהבדיל בתפילה, אומר "המבדיל בין קודש לחול" בלא ברכה, ועושה מלאכה.
- ג. המבדיל על היין או שומע מאחרים שמבדילים, הקב"ה קוראו 'קדוש' ועושהו סגולה, כי זו דרך כבוד להיפרד מקדושת השבת, ועל כל משקה שאדם יבדיל במקום שהיין מצוי נכנס הוא בספק ברכה לבטלה, לכן יקפיד להבדיל על היין בלבד. אבל במקום שאין יין מצוי וכל בני העיר רגילים בשתיית משקה אחר "חמר מדינה", כגון שכר או בירה וכדומה, יכול להבדיל עליהם. ויש לזהר בכוס של הבדלה בכל מה שמעכב בכוס של ברכה.
- ד. אומר ההבדלה מיושב, שמפני שמוציא אחרים ידי חובתם רצוי לעשות דרך קביעות, וכך נוהגים הספרדים. ויש אומרים להבדיל מעומד, מפני שהוא כעין ליווי לשבת ואין מלווים אלא מעומד, וכך נוהגים האשכנזים.
- ה. אוהו היין ביד ימין, וההדס או כל מין בשמים אחר בשמאל. ומברך על היין, ושוב נוטל ההדס בימין והיין בשמאל ואל יניח הכוס על השולחן ומברך על ההדס בורא עצי בשמים ומניחו, ומברך בורא מאורי האש על הנר ואח"כ מחזיר היין לימינו. ומצוה מן המובחר לברך על אבוקה שאורה רב, וטוב להדר שיהיה של שעווה. ויקרב הנר אליו כדי שיוכל להבחין בין מטבע מדינה זו למטבע של מדינה אחרת, ונוהגים להסתכל בכפות הידיים והציפורנים כדי לבחון אם יוכל ליהנות מאורו. וגומר ההבדלה עד המבדיל בין קודש לחול, ושונה שיעור רביעית. ובכוס של מצוה אינו יכול לצאת ידי חובה בפחות מכזית, ולכן חייב לשותות רביעית.
- ו. שופכים מן הכוס לאחר הבדלה ומכבים בו הנר ורוחצים בו עיניהם משום חיוב מצוה, והטעם שמכבים בו הנר הוא כדי שיהא נראה לכל שלא הודלק נר זה אלא למצוה לנר של הבדלה לברך עליו.
- ז. שכח או הזיד ולא הבדיל במוצאי שבת, מבדיל עד סוף שלישי, שכל שלשת הימים הראשונים של השבוע שייכים לשבת שעברה. ודוקא בורא פרי הגפן והמבדיל בין קודש לחול, אבל על נר ובשמים אין מקום לברך אלא במוצאי שבת בלבד.
- ח. מעיקר הדין נשים חייבות בהבדלה כשם שהיבנות בקידוש. ולכן אשה שאין מי שיבדיל לה חייבת להבדיל בעצמה. וכן איש שכבר הבדיל יכול לחזור ולהבדיל להוציא אשה ידי חובתה.
- ט. הוסיפו חכמים עוד שתי ברכות: האחת על ריח טוב, מפני שהנפש כואבת בעת צאת השבת, שהנשמה היתירה של השבת מסתלקת, וכדי להשיב את רוחה מריחים ריח טוב. והשנייה על הנר, מפני שבמוצאי שבת נתן הקב"ה דעה באדם הראשון והקיש שתי אבנים זו בזו ויצאה האש, ולכך זה תקנו חכמים לברך על הנר בכל מוצאי שבת.

[ע"פ קצור שולחן ערוך 'מקור חיים']

לעילוי נשמות אמו"ר רבי יצחק שושן זצ"ל - נלב"ע יב' תמוז תשע"ז

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

עלון זה מוקדש:

לדפואת: אברהם ציטרון, שרה בת שמחה, ציפורה ורחל שושן. עורב עישה. תקוה בת עזרה, אלחנה בת ג'אן, אסנת בת זחבה, מיל בת ענלה, אברהם בן רחל. רחמים בן סולמנה, דראל בן אביגיל, אליה בת סליחה, ישי ורחל לוי, חנה בת זורדה, עוז בת רחל, מיטל מוריה אדרי, יוסף בן בן מיכל ח"ו.

להחזרת נעדריו צה"ל ושבייו ובהם: אורון שאול, הדר גולדין, גיא חבר, רון ארד, יורדה כין, צבי פלדמן.

לעילוי נשמות: הגר"ע יוסף, הגר"מ אליהו, רבי מסעוד מלול, רבי יצחק שושן, רבי יעקב שושן, יונה יונה, סופר מנחם, יצחק דרעי, רבי אברהם בן שמאי אלעזר, מקסים חיים דרעי, דרב אברהם צוקרמן, סיר נחום, ישראל אברהם נתן, שלמה בן מרים, יצחק ועמרם אטיאס, אורן מועלם, אליה מויט, דוד גרוסברג, מיר פולק, עמוס דמרי, חי שלמה, סימנצוב משה יהודה, יצחק זקן בן סליקה, נעים משה, ארזן מורד, יצחק ומנחם אילון, נסים וסליקה שושן, ירדה שמעון, יפה זעורי, יונה קלון, לאה ציטרון, סיני בת חנו, לוי שבת, חנה יצחק, אסתר חיה, אסתר בת תורא, אליה בת פרידה, מרים קדושים, תרצה יעקב, אסתר וענבר נחום, דן ונועה זרע, דניאל אלמליח, מנחם הלוי, יצחק ואלהאסחטו, אליה אדרי, עזיה עמוס, חות יעקב, חנה רחל לוי, יונה שרעבי, מרים יהודה, שמאל למנטור, נעמה בת מלחה, עליזה מועלם, עליזה סדן, שרה ואלהא, חנה ופריחה סדן, שמעון בן רחל, אברהם אדרי, יוסף אלקוב, מיטל ענקין, חסיה ששפט, עשה דוד, ברכה סופר, כמשה דוד, כמשה סדן, אלס מובל, מרים בת רחל, נאה סדן, אליה שרר ז"ל.

ולע"ג הנספים בשווא ובהם: אלכסנדר שנדר, שושנה רוזה, רפאל פריצ, וציעיליה צילה לבית משפחת ציטרון ח"ו.

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה